

Alþingi
Umhverfis og samgöngunefnd

Ísafirði 18. febrúar 2021

Efni: Umsögn landshlutasamtaka sveitarfélaga um frumvarp til laga um stefnumarkandi áætlanir á sviði samgangna, fjarskipta- og byggðamála. Þingskjal 794 – 471. mál. Stjórnarfrumvarp

Landshlutasamtök sveitarfélaga fagna því að tekið var tillit til einnar af þeim athugasemdum sem samtökin sendu inn í Samráðsgátt, mál 248/2020, varðandi drög að frumvarpi um samhæfingu áætlana, það er, það atriði að vægi stýrihóps Stjórnarráðsins um byggðamál er áfram tryggt í lögnum. Hins vegar vilja landshlutasamtökin benda á og ítreka mikilvægi nokkurra atriða sem ekki var horft til.

Tilgangur, samhæfing áætlana og meginmarkmið

Markmið um samhæfingu áætlana verða að teljast skynsamleg út frá sjónarhorni ráðuneytisins en hafa verður í huga að markmið og verkefni Byggðaáætlunar ná til fleiri áætlana og tengist ólíkum ráðuneytum, stofnunum og hagaðilum. Í Byggðaáætlun felst markmiðasetning ríkisins um þróun byggðar um allt land og er því sú áætlun sem aðrar áætlanir þurfa að taka mið af. Það er því varhugavert að leggja Byggðaáætlun að jöfnu við Fjarskipta- og Samgönguáætlun, þar sem málefni og þróun fjarskipta og samgangna þurfa eðlilega að taka mið af þeirri stefnumörkun sem fram kemur í Byggðaáætlun.

Ef málefni skipulagsmála væru einnig innan sama ráðuneytis má ætla að landskipulagsstefna hefði einnig verið hér undir. Velta má upp hvort skipan stjórnarmálefna á milli ráðuneyta hverju sinni eigi að vera leiðandi þáttur í samhæfingu áætlana. Þar sem byggðamál snerta svo fjölmarga þætti samfélaga þarf rammi laganna að endurspeglar það frekar en að festa við aðeins tvo málaflokka þó þeir séu vissulega mikilvægir frá byggðasjónarmiði. Heilbrigðismál, velferðarmál, menntamál, atvinnumál, umhverfis og loftslagsmál skipta byggðirnar líka miklu máli og því þarf að tryggja að í allri áætlanagerð í þeim málum séu byggðamál einnig höfð til hliðsjónar.

Að lokum má velja upp hvort ekki eigi í greinargerð frumvarpsins að taka til umfjöllunar samspil skipulagsáætlana sveitarfélaga og áætlana ríkisins. Skipulagsáætlanir eru hornsteinar í stefnumörkun sveitarfélaga í samfélags, atvinnu og umhverfismálum. Með þingsályktun um, Stefnumótandi áætlun í málefnum sveitarfélaga fyrir árin 2019-2033 og aðgerðaáætlun fyrir árin 2019-2023 mál 21/150, er stefnt að fjölmennari og landsstórum sveitarfélögum eigi síðar en árið 2026. Má því ætla að stærri stjórnsýslueiningar og skipulagsheildir koma til með að hafa viðtækari áhrif á stefnu í málaflokkum ríkisins.

Sveigjanleiki og fyrirsjáanleiki

Um framlagningu áætlana og breytingar á viðkomandi áætlunum, þá verða lagðar fram áætlanir einu sinni á kjörtímabili með möguleika á breytingum. Slíkt verklag er að hluta til nauðsynlegt til að auka á sveigjanleika við eftirfylgni áætlana. Á móti kemur getur dregið úr fyrirsjáanleika áætlana. Þessar breytingar verða þó að teljast jákvæðar og í takt við þróun sóknaráætlana landshluta, þar sem lögð er áhersla á stefnumörkun til lengri tíma og aðgerðaráætlanir sem uppfærðar eru með reglubundnum hætti.

Óljóst er þó hvenær ráðherra leggur fram áætlanirnar á kjörtímabilinu og getur það skapað óvissu gagnvart öðrum áætlunum og sveitarfélögum.

Samhæfing Byggðaáætlunar og sóknaráætlana landshluta við ráðuneyti

Mikilvægur þáttur í að efla Byggðaáætlun og sóknaráætlanir landshluta er að auka samhæfingu ráðuneyta og stofnana og aðgerðir sem stuðla að sjálfbærri þróun byggða og byggðaáætlun endurspegli sterkar byggðir um allt land. Samhæfingu og fjármagn skortir þó á í hinum ýmsu ráðuneytum og stofnunum á mikilvægi þess.

Sem dæmi er til staðar stöðkerfi nýsköpunar og menningar á landsbyggðinni, hjá landshlutasamtökum sveitarfélaga og fjármagnað af sóknaráætlunum landshluta. Horft hefur verið framhjá þessum farvegi við ráðstöfun fjármagns til stuðnings við nýsköpun og menningarmála á landsbyggðinni. Á sama tíma er verið að auka fé til málaflokksins á landsvísi. Farvegi uppbyggingarsjóða landshluta má vel nýta til að úthluta fjármunum, jafnvel sérstaklega merktum einstökum ráðuneytum. Telja verður að hér sé ákveðin vísbendingu um að ekki hefur tekist að ná fram þeirri samhæfingu sem stefnt hefur verið að.

Með áherslu á samhæfingu byggðaáætlunar og annara áætlana sem nefndar eru í frumvarpinu, verður að því að taka til athugunar hvort hættu sé á að áhersla á samhæfingu áætlana samkvæmt frumvarpinu, hafi áhrif á framkvæmd annarra áætlana. Það er, að það kunni að draga úr áherslum og mikilvægi þess að samhæfa byggðaáætlun og sóknaráætlanir landshluta við stefnu og verkefni annarra ráðuneyta og stofnana og stuðla þannig að einfaldara og skilvirkara stöðkerfi á landsbyggðinni.

Einnig er nokkur mótsögn í að tímabil sóknaáætlana og byggðaáætlunar séu þau sömu þar sem sóknaáætlanir eiga að taka mið af byggðaáætlun og ef þær eru unnar samhliða taka sóknaráætlanir væntanlega mið af þeirri byggðaáætlun sem er að falla úr gildi. Því er líklegt að vænlegra sé að sóknaráætlanir séu unnar ári á eftir byggðaáætlun.

Í 9. grein frumvarpsins er tillaga um breytingar á sveitarstjórnarlögum nr. 138/2011, þar sem ákvæði 4. gr laga nr 69/2015, um framkvæmd Sóknaráætlana landshluta er færð í óbreyttri mynd sem ný grein í sveitarstjórnarlög, samhliða sem aflögð verða lög um byggðaáætlun og sóknaráætlanir nr 69/2015. Með setningu laganna var m.a. verið að bregðast við gagnrýni um að framkvæmd sóknaráætlana landshluta væri ekki bundin í lög. Við undirbúning laganna var tekin fyrirmynd af framkvæmd sóknaráætlana landshluta 2012-2014 og framkvæmd vaxtarsamninga, menningarsamninga fram til ársins 2012.

Vilja landshlutasamtökin vekja athygli á því að tilefni gæti verið til að skoða orðalag þeirrar greinar, verði af setningu laga á grundvelli þessa frumvarps. Annars vegar þá megi horfa til aðstæðna þegar löggin eru í undirbúningi, sem hér að framan segir en hinsvegar þá hefur áunnist mikilvæg reynsla á framkvæmd Sóknaráætlana landshluta.

Upplýsingamiðlun

Að fara frá árlegum skýrslum um stöðu áætlana og vinna fremur að uppfærslu á stöðu aðgerða með reglubundnum hætti hefur reynst vel við eftirfylgni núverandi Byggðaáætlunar og er því fagnað að slíkt verklag verði tekið upp við aðrar áætlanir. Hins vegar má benda á að framlagning skýrslu ráðherra fyrir Alþingi hefur gefið þinginu tækifæri á að ræða framgang áætlana svo sem byggðaáætlunar. Telja verður að viðhalda eigi framlagninga skýrslna gagnvart Alþingi en til viðbótar komi upplýsingagjöf samkvæmt tillögu frumvarpsins.

Virðingarfyllt,

f.h. landshlutasamtaka sveitarfélaga

Sigríður Ólöf Kristjánsdóttir framkvæmdastjóri Vestfjarðastofu